

Landbrugsforhold i Irland og Storbritannien.

Foredrag i Det kgl. danske Landhusholdningsselskab
den 26. Januar 1910 af *Rud. Schou*.

I. Irland.

Da jeg for 5 Aar siden her i Selskabet havde den Ære at holde et Foredrag om Irland, var Loven af 1903 om Salg af irsk Jord til Forpagterne saa ny, at der endnu ikke kunde paavises nogen Virkning af den.

Paa Grundlag af nævnte Lov samt tidligere Love om Salg af Jord til Forpagterne er der nu solgt for 900 Mill. Kroner (444 Mill. Kroner efter tidligere Love og 456 Mill. Kroner efter Loven af 1903), men desuden er der truffet Overenskomst om Salg til et Beløb af 972 Mill. Kroner, og Resten anslaaes til 1872 Mill. Kroner, altsaa i alt 3744 Mill. Kroner, hvoraf 3300 Mill. Kroner efter Loven af 1903, hvilket er 1300 Mill. Kroner mere end oprindelig anslaaet. Der er solgt 170,000 Ejendomme, truffet Overenskomst om Salg af 122,000 Ejendomme og mangler 234,000 Ejendomme.

Situationen har i de senere Aar været den, at der har manglet Penge til at realisere de Salg, hvorom der er truffet Overenskomst. For at skaffe de 972 Mill. Kroner, som Sælgerne har Krav paa, vilde det være nødvendigt at udstede ca. 1100 Mill. Kroner $2\frac{3}{4}$ pCt. Obligationer, men da Køberen af Jorden kun betaler Rente af de 972 Mill. Kroner, vil der herved forekomme et betydeligt Tab, som efter Loven skal bæres af de irske Skatteydere, efter at det for dette Øjemed bestemte Fond er udtømt.

Endvidere maatte der gøres Udvej for de store Overskridelser, som Loven resulterede i. Allerede kort efter Lovens Gennemførelse var dette Spørgsmaal fremme, og man tilbød den Gang Godsejerne $\frac{2}{3}$ i Obligationer og $\frac{1}{3}$ kontant, men den daværende Regering fik ikke Tid til at gennemføre Forslaget. Nu ordnes det saaledes, at en Sælger, som ønsker en hurtig Ordning for at udløse sine Prioriteter (og de er ofte meget trykkende) kan forlange Halvdelen kontant og Halvdelen i Obligationer, som garanteres til 92 pCt. Tabet for Godsejeren er altsaa kun 4 pCt., medens Tabet efter det tidligere Forslag var c. 10 pCt. til en Kurs af 85 pCt. De irske Godsejere var imod denne Ordning, men den er nu truffet, og i Løbet af 6 Aar kan de 972 Mill. Kroners Salg, om hvilke der er truffet Overenskomst, blive realiserede.

Dernæst kommer man til de resterende Salg til Beløb 1872 Mill. Kroner. Godsejerne holdt paa, at det vilde vække Utilfredshed, hvis den aarlige Ydelse blev forhøjet, og Regeringen mente, at det vilde være højst uretfærdigt at standse paa Halvvejen og lade Halvdelen af Landmændene vedblive at være Forpagtere. Hvis dette Beløb skulde skaffes ved Salg af $2\frac{3}{4}$ pCt. Obligationer, vil Tabet blive betydeligt; hertil kommer 12 pCt. Bonus, og hvorved Tabet bliver ca. 450 Mill. Kroner, og Loven af 1903 vilde i alt komme til at koste Statskassen saa store Beløb, at der ikke kunde være Tale derom. For at formindske Statskassens Tab og muliggøre at Planen om irsk Jords Overgang til Forpagterne blev gennemført for hele Irland, bestemte man sig til ved Salg af Ejendomme, som finder Sted efter 15de September 1909, at paalægge Køberne en aarlig Ydelse af $3\frac{1}{2}$ pCt. og at udstede 3 pCt. Obligationer. Amortisationstiden er beregnet til $63\frac{1}{2}$ Aar. I Henhold til Loven af 1903 ydede Køberen kun $3\frac{1}{4}$ pCt. aarlig, der udstedtes $2\frac{3}{4}$ pCt. Obligationer og Amortisationstiden var beregnet til $68\frac{1}{2}$ Aar. Herved er Muligheden tilvejebragt for en hurtig Gennemførelse af Sagen.

Spørger man nu om Virkningerne af Loven hos de

Forpagtere, som er blevet Selvejere, maa Svaret efter de Oplysninger, der foreligger, blive, at Selvejerne er tilfredse med Forandringen, og selv om de ikke sidder godt i det, ikke klager. De anvender, hvad de kan overkomme, paa at forbedre Jord, Bygninger og Besætning, medens de tidligere var bange, navnlig for at anvende Penge paa Forbedringer af Jorden, idet de mente, at der ved Forpagtingsafstaaelse ikke blev taget fornødent Hensyn hertil. Men mange af Selvejerne mangler Foretagsomhed, og naar de faar Modgang med Husdyrene, Sygdom hos Familien eller hvis et arbejdende Medlem af Familien dør, er de slaaede ned og mister Modet.

I mange Tilfælde er Ejendommen for lille til at give Udkommet til en Familie, og medens man i nogle Egne ser, at en Ejendom paa 12—15 Tønder Land er en passende Størrelse, gælder dette ikke for andre Egne, skønt Jorden er den samme. Grunden hertil er, at Landmændene bruger Jorden paa samme Maade i den samme Egn, hvad enten Ejendommen er stor eller lille. Der er ingen virkelig Tendens til at opdyrke de mindre Ejendomme, hvis ikke de større gaar i Spidsen.

Selvejernes økonomiske Forhold er i mange Tilfælde forbedret, dog selvfølgelig de fleste af de Selvejere undtagne, som ikke har haft Kapital til at anskaffe den fornødne Besætning m. m. Man er nu ansvarlig for sin Ejendom og er mere forsigtig end tidligere med at gøre Laan. Pengeudlaanerne forsvinder og Varekrediten indskrænkes, thi Selvejerne har fundet ud af, at de betaler for høje Renter. Som almindeligt Indtryk kan det siges, at der mangler Kapital til Forbedringer og til Anskaffelse af fornøden Besætning.

Man tør dog ikke ud fra et Indtryk af, at Leve-maaden er blevet noget højnet, drage den Slutning, at det er foraarsaget af Forandringen i Besiddelsesmaaden, thi der er overalt en Tilbøjelighed til at leve under mere hyggelige Forhold. I mange Tilfælde kan man næppe sige, at Folk i Irland lever bedre end tidligere, men maa

snarere sige, at de lever en Smule mindre daarligt. Og en af Grundene til at der spores Fremgang er, at den aarlige Ydelse ved Overgangen fra Forpagtning til Selvejendom er sat ned med omtrent en Fjerdedel.

Men hvorom alting er, kan der ikke være Tvivl om, at Selvejendomsretten har skabt mere Tilfredshed, og at Sindene er faldet i Ro. Frygten for Fremtiden er forsvunden, og hvis Tiderne er vanskelige paa Grund af Uheld, er der ingen man kan klage over, hvorfor Misundelsen mod de bedrestillede har fortaget sig meget. Politiet har udtalt, at Befolkningen nu er let at have at gøre med, medens den tidligere var yderst umedgørlig.

Vanskeligheden for Selvejerne kommer stærkere frem, jo mindre Ejendommen er, og der er derfor i den nye Lov truffet den Bestemmelse, at saadanne smaa Ejendomme kan lægges sammen i langt større Udstrækning end under Loven af 1903.

Dog er der selvfølgelig mange af de nye Ejere, som ikke kan klare sig, og maa gaa fra Ejendommen, hvorved der tabes Penge for Regeringen. Ogsaa paa andre Maader sættes der Penge til, blandt andet ved Irlændere, som vender tilbage fra Amerika og forlanger, i Henhold til deres Fødselsret til Jorden, at blive sat ind paa den Ejendom, som deres Fader eller Bedstefader havde i Forpagtning og som nu er solgt til en Fremmed. Der maa saa udbetales Erstatning, og Vedkommende rejser i mange Tilfælde tilbage til Amerika med Pengene.

Denne store Landreform har kostet mange Penge for Statskassen og vil fremdeles medføre større Udgifter. Men den synes at have bragt en haardt tiltrængt Ro i Sindene og maa derfor fremdeles anses for en udmærket Foranstaltning, thi Kravet om *Home Rule* er trængt i Baggrunden, efter at Godsejerne forsvinder, og i Løbet af nogle Aar bliver en Sjældenhed i Irland. Befolkningen har da kun Regeringen at holde sig til. Dette kan dog tænkes at blive farligt, hvis der rejses Modstand mod Betaling af Renter og Afdrag, hvilket dog ikke kan spores

endnu. Tværtimod synes Selvejerne at være glade ved at have Regeringen som »Godsejer« og ikke mere at behøve at være i Restance med Afgifterne, der, som allerede omtalt, er sat betydelig ned og endda indbefatte Afdrag, som i Løbet af nogle Aar bliver ret beydelige, og hvorved altsaa Ejeren kommer til at besidde en større Del af Ejendommens Værdi.

Der arbejdes energisk af det irske Organisations-selskab, der nu igen har Sir *Horace Plunket* som Præsident, og det irske Landbrugsministerium udfylder sin Opgave godt. Men uden en god Uddannelse af Landmændene og uden Adgang til forøget Kapital vil Fremskridtene blive langsomme og smaa. Man er klar over, at den større Mængde Selvejere, som nu ikke kan falde tilbage paa Godsejerne, maa have Oplysning for at komme frem og bestaa, og man søger at hjælpe ad den Vej.

Selvfølgelig er det vanskeligt at danne sig noget fuldstændigt Billede af Forholdene i Irland, og man maa for en stor Del lade sig lede af Indtryk frembragt ved Samtaler og dømme efter de Oplysninger, som fremkommer.

Af disse sidste turde navnlig den i de senere Aar udarbejdede *Udførselsstatistik* have særlig Interesse, hvorfor jeg skal omtale den noget udførligt.

Af denne Statistik fremgaar, at Irlands Udenrigshandel kun omfatter 15 pCt. af Totalhandelen og at altsaa de 85 pCt. af Totalhandelen er Samhandel med Storbritannien. Irlands Totalhandel er overraskende stor, nemlig 450 Kroner pr. Indbygger, medens Danmarks Totalhandel er 527 Kroner pr. Indbygger. Irlands Ind- og Udførsel er omtrent lige stor, hvorimod Danmarks Indførsel er 43 Kr. større pr. Indbygger end Udførslen.

Ser man nu paa Irlands Udførsel i 1905 og 1908 finder man følgende:

Den samlede Værdi af Irlands Udførsel af *levende Husdyr* var i 1908 270 Mill. Kroner imod 231 Mill. Kroner i 1905, altsaa en Fremgang af 39 Mill. Kroner, medens Danmarks Udførsel af levende Husdyr gik ned

Udførsel fra Irland i Antal.

	1905	1908	Værdi pr. Stk. i 1908
	Stkr.	Stkr.	Kr.
Heste	30808	28804	840
Fedekvæg	225030	258972	271
Magert Kvæg	456361	529042	213
Kalve	62338	64881	90
Andet Kvæg	6205	9739	—
Ialt Hornkvæg ...	749934	862634	230
Faar og Lam	703842	725557	33
Svin	363823	387476	62

Udførsel fra Danmark af indenlandske

Heste	29421	18631	660
Hornkvæg	123679	121635	224

fra 47 Mill. Kroner i 1905 til 40 Mill. Kroner i 1908, altsaa en Nedgang af 7 Mill. Kroner.

Irlands Udførsel af fersk Kød, herunder fersk Flæsk, var i 1905 2 Mill. Kroner og i 1908 2¹/₂ Mill. Kroner — altsaa en lille Stigning; Danmarks Udførsel af Kød og Slagteaffald m. m. var 13¹/₂ Mill. Kroner imod 10 Mill. Kroner i 1908, altsaa 3¹/₂ Mill. Kroners Nedgang.

Vender man sig dernæst til Flæsk og Skinker, finder man at Irlands Udførsel heraf var i 1905 68 Mill. Kroner og i 1908 77 Mill. Kroner, medens Danmarks Udførsel var henholdsvis 80 og 100 Mill. Kroner. Af Flæsk og Skinker, som er en Vare, der er stærkt afhængig af Mejeribruget, er Irlands Udførsel saaledes kun gaaet 13 pCt. frem imod Danmarks 25 pCt.

De samlede Tal stiller sig saaledes for Udførsel af levende Dyr, Kød, Slagteaffald, Flæsk og Skinker i Mill. Kroner.

	Irland.	Danmark.
1905	301	141
1908	349	150
Stigning	16 pCt.	6 ¹ / ₂ pCt.

Da Danmark er gaaet stærkt frem med Flæsk og tilbage med levende Dyr, tør man vel nok fastslaa, at Danmark gaar frem som Mejeriland, og da Irlands Produktion af Kød er stigende, tør man vel sige, at det er i Retning af Kødproduktion, at Irlands Landbrug arbejder. Dog maa man ved Udførslen af Flæsk fra Irland tage Hensyn til, at Irland i 1908 udførte for 6¹/₂ Mill. Kroner kondenseret Mælk, som vejede 28 Mill. Pd. = 23 Øre pr. Pd. Da det er fremstillet af skummet Mælk, er der berøvet Svineproduktionen godt 100 Mill. Pd. skummet Mælk.

Bevægelsen i Retning af Kødproduktion gør sig ogsaa gældende, naar man betragter Tallene for Irlands Smørudførsel.

Udført Smør i Mill. Pd. fra:

	Irland		Danmark	
	1905	1908	1905	1908
Udført Mill. Pd.	82.6	76.2	159.7	177.8
Værdi i Mill. Kr.	65.7	72.3	155.5	183.1

Den fra Irland udførte Smørmængde er saaledes gaaet ca. 8 pCt. tilbage, medens Danmark er gaaet 11 pCt. frem.

Udregner man efter den foreliggende Statistik Prisen for irsk Smør, finder man for Aaret 1905 en Pris af 79¹/₂ Øre og for 1908 95 Øre pr. Pd., medens det danske Smør indbragte henholdsvis 97¹/₂ Øre og 103 Øre pr. Pd. Det maa dog bemærkes, at de danske Tal hviler paa et betydelig solidere Grundlag end de irske. At irsk Smør er gaaet 15 Øre frem i Pris og dansk kun 5¹/₂ Øre synes lidt mærkeligt. Prisdifferensen mellem dansk og irsk Smør skulde herefter være ca. 8 Øre pr. Pd.

Udførslen af Æg stiller sig saaledes:

Udførsel af Æg fra:

	Irland		Danmark	
	1905	1908	1905	1908
Mill. Snese	37.14	39.00	20.7	21.2
Værdi i Mill. Kr.	43.00	49.10	24.8	27.4
Øre pr. Snese	116	126*)	119	129

Mellem Irlands og Danmarks Udførsel af Smør og Æg er der en meget betydelig Forskel med Hensyn til Udførselens Fordeling over Aarets 12 Maaneder.

Udførselens omtrentlige Fordeling for hver Maaned i 1908.

	Smør i Mill. Pd.		Æg i Mill. Snese	
	Irland	Danmark	Irland	Danmark
Januar	2.4	13.6	1.45	1.84
Februar	1.6	13.7	3.14	1.42
Marts	2.1	14.2	5.39	1.68
April	3.4	15.7	6.40	1.69
Maj	7.0	14.3	6.17	1.70
Juni	10.8	18.0	4.65	1.69
Juli	13.5	14.7	3.54	2.14
August	10.8	15.5	2.80	1.80
September	10.0	15.2	1.99	1.72
Oktober	6.8	12.6	1.68	1.94
November	5.1	11.7	0.98	1.65
December	2.7	18.7	0.90	1.98
	76.2	177.9	39.09	21.25

*) Fra Irland udføres mange Andæg.

Irlands Smørudførsel har saaledes i én Maaned været 8 Gange saa stor som i en anden Maaned, og Ægudførslen har været 7 Gange saa stor, hvorimod Svingningen for Danmarks Vedkommende kun har været henholdsvis $\frac{1}{3}$ og knap $\frac{1}{2}$. At forandre Irlands Smørudførsel til at fordele sig nogenlunde ligeligt over hele Aaret vil være en hel Revolution af det nuværende System. Kælvningen lægges af Hensyn til Opdrættet i Foraarstiden, og skulde Systemet forandres, maa der indrettes Staldbygninger og anvendes Masser af indførte Foderstoffer. Regeringen har ladet anstille Forsøg ved Vinterfodring, som synes nogenlunde rentabel. Men Indkøb af Foderstoffer kræver store Udlæg og Indretningen af Stalde ligeledes og hertil kommer, at hele Driften maa forandres fra permanent Græs til Agerland. Den irske Landmand mangler Penge til at gøre Vendingen, og han vil ikke som den danske Landmand regne med Gødningens Værdi. Da hele Købesummen skyldes i Gaarden, kan der ikke skaffes Penge, medmindre Regeringen vil laane dem til Landmændene. Og det vigtigste i hele Spørgsmaalet er vistnok, at det betaler sig bedre at producere Kød end Smør. Skulde der gaas over til Smørproduktion fordelt over hele Aaret, maa der Rodfrugter til, og disses Dyrkning kræver — foruden Erfaring — forøget Arbejdskraft.

Angaaende Indførslen af F o d e r s t o f f e r kan oplyses, at Irland i 1908 indførte ca. 335 Mill. Pd. (hvoraf 110 Mill. Pd. Mais) til et Husdyrhold paa

600,000 Heste,	} beregnet Kreaturstyrke 6 Mill.
4,800,000 Hornkvæg,	
1,200,000 Svin,	

medens Danmark til

500,000 Heste,	} beregnet Kreaturstyrke 2.92 Mill.
1,800,000 Hornkvæg,	
1,500,000 Svin,	

indførte 1568 Mill. Pd., altsaa Irland 56 Pd. pr. Kreatur og Danmark 537 Pd. Hertil kommer, at Irland

forbruger betydelige Mængder Mais til Brødbagning og særlig til Maisgrød. Danmark avler næsten dobbelt saa meget Korn og Rodfrugter som Irland, hvis Kreaturstyrke er omtrent dobbelt saa stor som Danmarks.

Tager man disse Forhold i Betragtning, maa man komme til det Resultat, at Irland har langt tilbage inden dets Landbrug bliver som Danmarks — om det nogen-sinde naas, og om det bør eftertrages, er overmaade tvivlsomt!

Landbefolkningen i Irland er gaaet meget stærkt tilbage i Antal — om det er muligt at forøge den, er det store Spørgsmaal. I 60 Aar er Antallet af Landarbejdere gaaet ned fra $1\frac{1}{3}$ Mill. til godt 300,000, der beskæftiges paa over $\frac{1}{2}$ Mill. Ejendomme. Hver Ejendom er ca. 20 Tdr. Land. Bevægelsen gaar i Retning af at gøre Ejendommen større, hvilket er meget naturligt, thi med den ekstensive Drift er det i mange Tilfælde den yderste Fattigdom og Nød, som hersker paa en lille Ejendom, hvor hele Arealet ligger hen i permanent Græs, og hvor de ganske mangler Penge til Fremskridt og Forstaaelse af, hvad der bør gøres for at komme frem.

II. Storbritannien.

Som bekendt er 88 pCt. af Landejendommene bortforpagtede, som Regel paa 1 Aar. Godsejerne vedligeholder Bygningerne og betaler Skatterne, og Forpagteren er ved Fraflytning i stort Omfang berettiget til Erstatning for Forbedringer. Det almindelige er, at Forpagteren beholder en Ejendom i en lang Aarrække, og at Afgiften er mere tilbøjelig til at gaa ned end op, men i mange Tilfælde har Afgiften været den samme gennem mange Aar, og Børnene efterfølger ofte Forældrene som Forpagtere. I de seneste Aar er Afgiften i Stigning.

Ved at undersøge Forholdene nærmere vil man ikke kunne undgaa at lægge Mærke til, at Produktionen i Forhold til Arealet ikke kan kaldes betydelig,

idet den repræsenterer en Værdi af kun 94 Kr. pr. Td. Land, naar man tager hele Arealet i Betragtning. Tidligere var Forholdet et ganske andet, idet omkring 1875 Produktionen havde en Værdi af 140 Kr. pr. Td. Land. Høstudbyttet i Danmark var i 1875—79 94 Kr. pr. Td. Land og i 1908 165 Kr. pr. Td. Land. Medens Forpagtningsafgiften for god Jord omkring 1875 var ca. 40 Kr. pr. Td. Land, kan den nu anslaaes til 24—25 Kroner.

Man regner, at den britiske Jord i Løbet af 32 Aar er gaaet tilbage med 900 Mill. Kroner i Værdi og Indtægt om Aaret. Man kommer til dette enorme Tal paa følgende Maade:

Jordens Kapitalværdi	er gaaet ned med	18,000	Mill. Kr.
Forpagternes Besætning m. m.	—	—	1,800 —
Forpagternes Fortjeneste	—	—	9,000 —

Ialt 29,000 Mill. Kroner fordelt paa 32 Aar = 900 Mill. Kr. aarlig, hvilket er ca. 39 Kroner pr. Tønde Land. Dette Tal antages at være nogenlunde rigtigt, idet saavel Ansættelsen til Indkomstskat som Indekstallene stemmer nogenlunde overens, men har været nede paa 22—23 Kr. pr. Tønde Land. Saadanne Tal er lidt vanskelige at faa fat paa, og man kan ikke tilbageholde den Tanke, hvorledes det vilde være gaaet med os, hvis vort Landbrug ikke i rette Tid havde gjort Vendingen og forstaaet, hvorledes den nye Situation skulde gribes an.

At Storbritannien er kommet over dette Tab, uden at det mærkes paa dets Finanser eller Handelsbalance, er delvis begrundet i, at kun 20 pCt. af Befolkningen lever af Landbrug, men ogsaa i at Landbrugerne saavel som Godejerne selvfølgelig har maattet indføre Besparelser. Af disse er Anvendelsen af lønnet Arbejdskraft ikke den mindst vigtige. Statistiken angiver, at Antallet af arbejdende Jordbrugere og Landbrugsarbejdere i 1861 var 1.803.000 og i 1901 988.000, men ved at sammenholde 1861 og 1901 bliver man straks opmærksom paa, at der i 1861 var opført 336.000 Kvinder som Landbrugsarbejdere og i 1901 kun 43.000

(hvoraf 21.500 var smaa Jordbrugeres Hustruer). Tallet for 1861 for Kvinder er ganske misvisende, idet det indbefatter alle Landmændenes Hustruer og hjemmeværende Døtre, som selvfølgelig langt fra alle kan regnes som Arbejdere. At der i 1901 kun var godt 20.000 kvindelige egentlige Landarbejdere, heri Malkepiger, giver et ret mærkeligt Billede af Forholdene. I 1861 var Antallet af Landarbejdere under 20 Aar 383.000 og i 1901 195.000; her maa tages i Betragtning, at Skoleloven siden 1861 holder Børn under 15 Aar borte fra Markarbejde. I 1833 blev der af Regeringen gennemført en Skolelov, hvorefter Staten ydede Penge til offentlige Skoler, og de kom under en Kontrol af en Institution, som senere blev omdannet til Undervisningsministeriet. Fra 1862 blev Statsunderstøttelsen fordelt efter de Eksamensresultater Skolerne udviste — et meget daarligt System, thi det førte til, at Børnene blev overbebyrdede med Arbejde. I 1871 blev der ved Lov indført lokale Skolekommissioner, som i 1902 blev afløst af Amts- og Sogneraad. Endelig i 1876 blev den tvungne Skolegang indført ved Lov, men det har stadig vist sig vanskeligt at faa denne Lov overholdt. Først i 1892 forlod man at fordele Statens Tilskud efter Eksamensresultater, idet man da gik over til obligatorisk Tilsyn med alle Skoler. Man naaede inden Udgangen af sidste Aarhundrede til — overalt i England — at give Børn af de fattigste Forældre Adgang til den højeste Undervisning.*)

Man maa holde Landarbejdere under 20 Aar udenfor Sammenligningen og tillige udelade gamle Landarbejdere, idet disse siden 1881 ikke er medregnet som Landarbejdere og dernæst maa man, paa Grund af at Tællingen i 1901 fandt Sted under den sydafrikanske Krig, da hele Reserven var indkaldt i et Antal af 80.000 Mand,

*) Antallet af Folk, der undertegnede Ægteskabs Indgaaelse ved Tegn og altsaa ikke kunde skrive var pr. 1000:

	Mænd	Kvinder
1865.....	225	312
1890.....	72	83
1907.....	14	17

lægge 20.000 Landarbejdere til. Og endelig er ved begge Tællinger Gartnere holdt helt udenfor Antallet af Landarbejdere, hvortil de rettelig henhører, og det gør ikke ringe Forskel, idet der i 1861 kun var 14.600 Gartneriarbejdere og i 1901 88.000.

Tager man disse Forhold i Betragtning, kommer man til, at Antallet af Landarbejdere i 1861 var 1.120.000 og i 1901 876.000, medens de Tal, som almindelig anvendes, er 1.800.000 og 988.000. At disse sidste Tal har givet Anledning til mange Taler om, at Landbruget i langt mindre Grad end hidtil er i Stand til at ernære en Arbejderbefolkning og at der ikke fra Landet kan skaffes tilstrækkeligt frisk Blod til at holde Bybefolkningens Kraft oppe, er en Selvfølge. Man har benyttet disse Tal som Bevis for, at Landbrugets Tilbagegang fra omkring 1880 har formindsket dets Evne til at ernære en Arbejderbefolkning. Dette sidste er ikke korrekt, thi allerede i 1881 var Antallet af Landarbejdere gaaet ned til 972.000, saaledes at Tilbagegangen har været fra 1861 til 1881 13 pCt., og fra 1881 til 1901 knap 10 pCt. Stiller man Tallene op saaledes, at man medtager mandlige Arbejdere under 20 Aar fra alle 3 Tællinger, faar man følgende Nedgang:

1861—81 ..... $16\frac{1}{2}$ pCt.

1881—1901 ..... 12 pCt.,

altsaa i begge Tilfælde en større Nedgang i 1861—81 end i 1881—1901, om end lidt større Forskel, hvis man medtager Arbejdere under 20 Aar.

Disse Tal synes mig at bevise, at Grunden til Landbrugets Tilbagegang ikke kan søges i, at Arbejdskraften er draget bort fra Landbruget, og at dette derfor har maattet gaa over til en mere ekstensiv Drift. Landbruget har ved Hjælp af Maskiner og paa anden Maade økonomiseret med Arbejdskraften og haft Brug for færre Folk, hvorfor disse ganske naturlig er vandret til Byerne for at fortjene Brødet.

Spørgsmaalet er nu, om Bybefolkningen kan trækkes ud paa Landet igen eller om Landbefolkningen kan for-

øges derved, at de unge ikke drager til Byerne. Kan Nedgangen afbødes ved, at der oprettes flere selvstændige mindre Landbrug, opnaar man noget som er bedre, end hvis man forøger Antallet af Landarbejdere.

Arealets Benyttelse i Storbritannien.

	1894	1907
	Mill. Tdr. Ld.	Mill. Tdr. Ld.
Hvede	1.38	1.16
Byg	1.50	1.23
Havre	2.31	2.17
Rug	0.06	0.04
Bønner	0.17	0.22
Ærter	0.17	0.12
Ialt Kornafgrøde...	5.59	4.94
Kartofler	0.36	0.39
Turnips og Kaalrabi	1.40	1.11
Runkelroer.....	0.25	0.32
Kaal, Raps etc.....	0.12	0.13
Vikker.....	0.13	0.11
Andre Afgrøder.....	0.08	0.13
Ialt Grønafgrøde...	2.34	2.19
Hør, Humle, Handelsplanter	0.09	0.09
Brak	0.27	0.19
Kløver og Græs til Hø	1.50	1.61
Græs i Rotation ikke til Hø	1.70	1.60
Ialt Græs i Rotation...	3.20	3.21
Permanent Græs til Hø	3.47	3.52
— — ikke til Hø	8.28	8.81
Ialt permanent Græs...	11.75	12.33

Landbrugsstatistiken i Storbritannien angaaende Husdyravl, Arealets Benyttelse, Høstudbytte samt Prisforskel indsamles hvert Aar, væsentlig ved Indberetninger fra hver enkelt Landmand. Det er ret overraskende, at Anmodningerne om at sende Indberetninger efterkommes af næsten alle Landmænd, idet kun 2,4 pCt. mangler.

Det dyrkede Areal i Storbritannien opgives til 23 Mill. Tønder Land. Udtrykket dyrket Areal er dog ikke det samme, som vi forstaar dermed, idet over Halvdelen heraf er permanent Græsland, nemlig 12 Mill. Tønder Land.

Benyttelsen af Jorden fremgaar af omstaaende Tabel fra 1894 og 1907.

Sammenstillers man Tallene, finder man i Mill. Tønder Land for Storbritannien:

	1894.	1907.
Kornafgrøder	5.59	4.94
Grønafrøder	2.34	2.19
Handelsplanter	0.36	0.28
Græs i Rotation	3.20	3.21
Ialt i Rotation...	11.49	10.62
Permanent Græs.....	11.76	12.33
Ialt...	23.25	22.95

Det dyrkede Areal er altsaa i Tilbagegang; af dette er ca. 8 pCt. benyttet til Rodfrugter, i Danmark ca. 9 pCt.

Det er allerede omtalt, at Gartnerner gav Beskæftigelse til 88.000 Gartnieriarbejdere i 1901. Men foruden disse var der i samme Aar 123.000 Frøavlere, Blomsterdyrkere og selvstændige Gartnere i Storbritannien. Det er altsaa en meget betydelig Industri derovre, og den kan ikke helt udelades, naar man taler om engelsk Landbrug.

Det hertil benyttede Areal var i 1907 følgende:

Smaafrugt:

Jordbær.....	20,000	Tdr. Land
Hindbær	6,400	—
Ribs og Stikkelsbær.....	18,600	—
Andet.....	14,300	—

Ialt Smaafrugt... 59,300 Tdr. Land

Frugthaver:

Æbler.....	123,000	Tdr. Land
Pærer	6,300	—
Kirsebær	8,600	—
Blommer	10,300	—
Andet.....	29,800	—
	<hr/>	
	178,000	Tdr. Land

Ialt til Frugt 237.000 Tønder Land. I 1897 benyttedes 50.700 Tønder Land til Smaafrugt og 160.000 Tønder Land til Frugtræer, altsaa en meget betydelig Stigning i en Landbrugsindustri, som beskæftiger omtrent én Mand pr. Tønde Land. Foruden til egentligt Landbrug benyttedes 9000 Tønder Land til Gulerødder, 2600 Tønder Land til Spiseløg, 70.000 Tønder Land til andre uegentlige Landbrugsplanter samt 32.000 Tønder Land til Humle, ialt ca. 350.000 Tønder Land anvendt til de omtalte Kulturet = 1,72 pCt. af Landbrugsarealet.

Kreaturholdet i Storbritannien ses af nedenstaaende Tal angivet i Millioner Stkr.

	1894.	1907.
Heste til Landbrug	1.529	1.550
Kvæg:		
Køer og Kvier.....	2.460	2.759
Andet Kvæg	3.887	4.152
Ialt Kvæg...	6.347	6.911
Faar.....	27.280	26.115
Svin.....	2.390	2.636

Antallet af Landbrugsheste er mærkelig nok steget til trods for den betydelige Tilbagegang i det dyrkede Areal.

Statistiken for 1907 oplyser, at i Gennemsnit af hele Landet malkede 80 pCt. af samtlige Køer den 4de Juni; dog er der store Variationer mellem de forskellige Egne. Den laveste Procent (70) findes i Egne, hvor der er mest opdyrket Land, og den højeste (88) paa Østsiden af Skotland, hvor der er meget permanent Græs. Det vil end-

videre bemærkes, at knap 40 pCt. af Hornkvæget er Køer og Kvier, medens i Danmark godt 56 pCt. er Køer og Kvier.

Antallet af Ejendomme med over 10,000 Kv. Alen Jord og som kan henregnes til Landbrug er godt 500.000 med en Gennemsnitsstørrelse af ca. 46 Tdr. Land. Desuden er der godt 1 Million Smaasteder, som ikke kan henregnes til Landbrug.

Efter Størrelse fordeler Ejendommene sig saaledes:

Mellem $\frac{5}{7}$ og $3\frac{1}{2}$ Tdr. Land	109,625	Ejendomme
— $3\frac{1}{2}$ - 35 —	232,500	—
— 35 - 210 —	151,092	—
Over 210 —	17,737	—
	<hr/>	
Ialt	510,954	Ejendomme

Vender man sig dernæst til det Udbytte, som Jorden giver, finder man følgende Gennemsnit af 10 Aar (1897—1906) og Danmark for 5 Aar (1904—1908) pr. Td. Land:

	Storbritannien.	Danmark.	
Hvede	25 Centner	31 Centner	
Byg	22 —	23 —	
Havre	21 —	20 —	
Kartofler	161 —	100 —	
Turnips og Kaalrabi	390 —	} 375 —	
Runkelroer	588 —		
Hø {	Kløver	42 —	47 —
	Permanent Græs	34 —	» —

Selvfølgelig maa disse Tal tages med betydelig Varsomhed, men de kan dog tillægges nogen Betydning.

Priserne for Landbrugsprodukter har som i andre Lande haft stor Indflydelse paa den Maade, paa hvilken Jorden er bleven benyttet.

Sætter man Priserne i 1871—75 til 100, ses Priserne af følgende Tabel:

	Hvede	Oksekød	Faarekød	Bacon	Ost	Smør
1871—75	100	100	100	100	100	100
1901—05	51	71	84	107	86	94
1906....	52	71	93	115	99	99
1907....	56	71	93	121	100	97

Prisfaldet i Hvede og andre Kornsorter har været meget stort, medens Fedevarer dels ikke er faldet stærkt, dels som Flæsk er gaaet betydelig op i Pris.

Priserne paa britisk Kød angives nedenstaaende:

	Oksekød pr. Pd.		
	Ring.	Middel.	Bedste.
1876—80.....	55 Øre	65 Øre	72 Øre
1886—90.....	33 —	51 —	59 —
1901—05.....	34 —	48 —	58 —
Prisforskel.....	÷34 pCt.	÷26 pCt.	÷20 pCt.

Prisfaldet har saaledes været mindst for de bedste Kvaliteter. Priserne for levende Kvæg var i 1907 for bedste Kvalitet 37 Øre pr. Pd. Malkekøer kostede 325—360 Kroner. For indført Oksekød var Priserne 1876—80 48 Øre pr. Pd., 1886—90 41 Øre pr. Pd. og 1901—05 35 Øre pr. Pd. Prisen for engelsk Smør opgives til 102—117 Øre i 1907 imod 94—112 Øre for dansk og 88—108 Øre for irsk. Ogsaa om Mælkepriser findes der Oplysninger. Priserne er, leveret paa de store Byers Jernbanestationer i September og Oktober Maaned, som Gennemsnit 7 Øre pr. Pd. Priserne om Vinteren er betydelig højere, men findes ikke opgivne. Man maa dog regne med Jernbanefragten i England, som er høj. Alligevel maa det være en god Forretning at producere Mælk til saadanne Priser.

Udførslen af Landbrugsprodukter fra Storbritannien og Irland er som det kan ventes kun ringe og har kun Interesse for levende Dyrs Vedkommende.

I 1907 udførtes:

ca. 5,000 Stkr. Hornkvæg til Værdi	4	Mill. Kr. = ca. 800 Kr. pr. Stk.
- 10,000 — Faar og Lam —	2.4	— = - 240 - —
- 1,300 — Svin —	0.2	— = - 160 - —
- 60,000 — Heste —	20.3	— = - 340 - —
Ialt ca. 27 Mill. Kr.		

Af Hornkvæget er 2638 sendt til Argentina (Gennemsnitspris ca. 1600 Kroner pr. Stk.) og 2427 til britiske Besiddelser. Af Faarene er ca. Halvdelen sendt til hver af disse Steder.

Udførslen af Heste, der tillige omfatter Udførsel af irske Heste, fordeler sig saaledes:

Til Udlandet:

887 Hingste til Værdi ca. 2.7 Mill. Kr. = ca. 3,100 Kr. pr. Stk.

Til britiske Besiddelser:

661 Hingste til Værdi ca. 1.4 Mill. Kr. = ca. 2,115 Kr. pr. Stk.

Til Udlandet:

4,918 Hopper til Værdi ca. 5.4 Mill. Kr. = ca. 1,100 Kr. pr. Stk.

Til britiske Besiddelser:

1,461 Hopper til Værdi ca. 1.4 Mill. Kr. = ca. 1,000 Kr. pr. Stk.

52,456 Vallakker — - 9.2 — = - 177 - —

Af Vallakkerne er 28.590 Stkr. sendt til Belgien til en Gennemsnitsværdi af 143 Kr. pr. Stk.; det er gamle Slagteheste, som eksporteres til Belgien, idet man ikke i England spiser Hestekød.

Regner man disse fra, faar man en Udførsel af Heste til Værdi godt 16 Mill. Kroner og en Gennemsnitspris af ca. 510 Kroner pr. Hest.

Indførselen af Landbrugsprodukter til Storbritannien og Irland i de sidste 20 Aar har pr. Indbygger andraget i Pund, engelsk:

	1887.	1907.		1887.	1907.
Hvede	171	247	Fersk Kød	4.9	27.6
Hvedemel	55	47	Salt Flæsk	12.0	16.5
Majs	95	137	Smør og Margarine	8.5	12.9
Havre	45	28	Ost	5.6	6.0
Andet Korn	65	59	Fedt	2.8	5.0
Ialt...	431	505	Æg..... Stkr.	30	51

Værdien af indførte Produkter af dyrisk Oprindelse til Menneskeføde var i Aarene 1901—05 i Millioner Kroner:

Kvæg	163 Mill. Kr.	Smør	371 Mill. Kr.
Faar	9 —	Ost	115 —
Oksekød	183 —	Kondens. Mælk ...	30 —
Faarekød	129 —	Kaniner	13 —
Svinekød	333 —	Fedt	68 —
Andet Kød	36 —	Æg	115 —
	<hr/>		<hr/>
	853 Mill. Kr.		712 Mill. Kr.
		Transport...	853 —
			<hr/>
		Ialt...	1565 Mill. Kr.

(Sluttes.)